

CAN YOU ANSWER THESE QUESTIONS?

1. Who were R. Moshe Cordovero's mentors?
2. Describe R. Moshe Cordovero's view of philosophy?
3. What was R. Moshe Cordovero's special contribution to the study of Kabbalah?
4. Why, according to R. Moshe Cordovero, is it so important to imitate Hashem's ways?
5. How does one imitate the attribute of Bina? Netzach?

This and much more will be addressed in the eighth lecture of this series: "The Holy Mystic: The Life and Times of Rav Moshe Cordovero".

To derive maximum benefit from this lecture, keep these questions in mind as you listen to the tape and read through the outline. Go back to these questions once again at the end of the lecture and see how well you answer them.

PLEASE NOTE: This outline and source book was designed as a powerful tool to help you appreciate and understand the basis of Jewish History. Although the lectures can be listened to without the use of the outline, we advise you to read the outline to enhance your comprehension. Use it as well as a handy reference guide and for quick review.

THE EPIC OF THE ETERNAL PEOPLE

Presented by Rabbi Shmuel Irons

Series VIII Lecture #8

THE HOLY MYSTIC: THE LIFE AND TIMES OF RAV MOSHE CORDOVERO

I. The Secrets of Kabbalah

פתח אליהו ואמר רבון עלמין דאנת הוא חד ולא בחשבן. אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא בכ כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין וקרינן לון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין ועלמין דאתגליין ובהון אתכסיאת מבני נשא. ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון. ובגין דאנת מלגאו כל מאן דאפריש חד מן חבריה מאלין עשר אתחשיב ליה כאלו אפריש בכ. ואלין עשר ספירן אינון אזלין בסדרן. חד אריך וחד קצר וחד בינוני. ואנת הוא דאנהיג לון. ולית מאן דאנהיג לך לא לעילא ולא לתתא ולא מכל סטרא. לבושין תקינת לון דמנייהו פרחין נשמתין לבני נשא וכמה גופין תקינת לון דאתקריאו גופא לגבי לבושין דמכסיין עליהון. ואתקריאו בתקונא דא. חסד דרועא ימינא. גבורה דרועא שמאלא. תפארת גופא. נצח והוד תרין שוקין. ויסוד סיומא דגופא אות ברית קדש. מלכות פה. תורה שבעל פה קרינן ליה. חכמה מוחא איהו מחשבה מלגו. בינה לבא ובה הלב מביין. ועל אלין תרין כתיב הנסתרות לי"י אלקיננו. כתר עליון איהו כתר מלכות. ועליה אתמר מגיד מראשית אחרית. ואיהו קרקפתא דתפלי מלגו איהו יוד קא ואו קא דאיהו ארז אצילות. איהו שקיו דאילנא בדרועוי וענפוי כמיא דאשקי לאילנא ואתרבי בההוא שקיו.

רבון העולמים אנת הוא עלת העלות סבת הסבות דאשקי לאילנא בההוא נביעו. וההוא נביעו איהו כנשמתא לגופא דאיהו חיים לגופא. ובך לית דמיון ולית דיוקנא מכל מה דלגו ולבר. ובראת שמיא וארעא. ואפיקת מנהון שמשא וסיהרא וככביא ומזלי. ובארעא אלנין ודשאין וגנתא דעדן (ועשבין) וחיוון ועופין ונונין ובני נשא לאשתמודעא בהון עלאין ואיך יתנהגון בהון עלאין ותתאין ואיך אשתמודעאן מעלאי ותתאי. ולית בכ דידע כלל. תקונא קדמאה - דף יז ע"ב

Eliyahu [HaNavi] began the discourse and said: Master of the Universe, You are One, but not in the mathematical sense. You are the Highest of the high, Mysterious beyond all mysteries. No human thought can in any way comprehend Your essence. You are the One who emanated ten *tikunin* (restorative states). We refer to them as the ten *sefirin*. The function of these is to direct the mysterious worlds that are not revealed as well as to direct the revealed ones. Through them is Hashem hidden from mankind. You are the One who is connected with them and unites them. Since You are within them, anyone who disconnects one of these ten *sefirin* from any of the others, is considered as if he became disconnected from You. These ten *sefirin* are arranged in a specific order. One of them is long (representing patience and kindness). One is short (representing *din* - judgment). The other is in between. You are the One who directs them [all]. There is no one that directs You, neither above or below or from any of the sides. You prepared "garments" for them and from them do the souls of mankind fly out. You [also] prepared "bodies" from them which are referred to as "bodies" in relationship to the "garments"

that clothe them. These *tikunin* (restorative states) are referred to by the following names (imagery). *Chesed* (kindness) which is represented by the right arm. *Gevurah* (power or control) which is represented by the left arm. *Tiferes* (splendor, the balance between the two opposing forces), which is represented by the body. *Netzach* (lasting endurance or conducting) and *Hod* (majesty) are represented by the two legs. *Yesod* (foundation) is represented by the end of the body, the sign of the holy covenant. *Malchus* (kingdom) is represented by the mouth. It is referred to as *Torah SheBaal Peh* (the Oral Law). *Chochmah* (wisdom) which is represented by the brain, the inner thoughts. *Bina* (intelligence) is represented by the heart. Through it does the heart understand. Regarding these last two does Scripture state (Deut. 28:29), "The hidden things belong to Hashem, our G-d." *Kesser Elyon* (the highest crown) is the crown of the kingdom. Regarding this was it stated (Isaiah 46:10), "He who relates the future from the very beginning." This is the [symbolic] cranium which carries the inner *tefilin*. This is what is referred to by the four letter Divine name (tetragrammaton), which is the path of *atzilus* (emanations). This is the [symbolic] sap of the tree with its major and minor branches, like water that irrigates a tree and makes it grow through that irrigation.

Master of the universe, You are the source of all sources and the cause of all causes, who irrigates the tree through its flow. Its flow is the soul of the body, for it is the life source of the body. For You, [however], there is no comparison and no imagery through anything that exists in the spiritual or physical worlds. You created Heaven and earth and produced from them the sun, moon, the stars and constellations. On earth [you created] trees, grasses, the Garden of Eden, animals, birds, fish and humans who have the capacity to gain knowledge of the upper worlds and how You direct the upper and lower worlds and how You are known from above and below. No one, however, has absolutely any knowledge of You. **Tikunei Zohar 17b**

II. Rav Moshe Cordovero - Talmudist and Mystic

A.

האשל הגדול [ר' משה קורדובירו] והוא תלמיד מרן בית יוסף בפשט ויש לו תשובה בשו"ת מרן בדפוס. (ס' צ"א) ועוד ראיתי תשו' כ"י מהרב. וחיבר ספר הפרדס ונדפס. גם נדפס סדר עבודה וס' אור נערב ס' גירושין. אך הפליא לעשות וחיבר באור ארוך על הזהר ותיקונין כמו שנים עשר קובצים כקובץ ח"ג מהרמב"ם ויניציא וספר אלימה ושאר חבורים. ובספר הפרדס שער סדר האצילות פ"ג כתב וז"ל קבלת מורי ורבי החסיד כמהר"י קארו נר"ו וז"ל הא אתינא לאודע וכו' ע"ש והוא לשון המגיד למרן ככתוב בספר מגיד מישרים וכאשר האריך הרב אמונת חכמים סוף פ' ז"ך וגיסו הרב מהר"ש בן אלקבץ ומגדולי תלמידיו הרב ראשית חכמה והרב קול בוכים. ונגלה אליו אליהו הנביא זכור לטוב ונתבקש בישיבה של מעלה שנת הש"ל ועמודא דנורא אזלא קמיה והכיר בו רבינו האר"י ז"ל ונדפס ספר תומר דבורה להרב ז"ל וראיתי למהר"י צמח בכ"י שכתב דנח נפשיה דהרמ"ק זצ"ל בן מ"ח שנה. חידא בשם הגדולים ערך ר' משה קורדיבירו

The mighty tamarisk, [R. Moshe Cordovero,] was a disciple of Maran, [R. Yosef Caro, the author of the] Bais Yosef in *peshat* [the revealed Torah]. He has a responsum in the responsa of Maran, which was printed (no. 91). In addition, I saw a responsum of his in manuscript. He composed *Sefer Pardes* [*Rimonim*] which was published. *Seder HaAvodah*, *Sefer Ohr Nerav*, and *Sefer Gerushin* were also published. He created, [however, other] most extraordinary works such as an elaborate commentary to the Zohar and the Tikunin, in twelve volumes, each volume the thickness of the third volume of the Venice edition of the Rambam's [Mishna Torah], as well as the *Sefer Alima* as well as other works.

In the *Sefer HaPardes*, in the third chapter of *Shaar Seder HaAtzilus* he writes the following: This is the tradition of my master and teacher, the pious R. Yosef Caro, may Hashem protect him, "I am coming to inform etc." This actually is the language of the communication of the Magid to Maran as it is recorded in *Sefer Magid Meishorim*, as it is elaborated upon by the Rav Emunas Chachomim at the end of chapter 27. His brother-in-law was the Rav R. Shlomo Alkabetz. The authors of *Reishis Chochmah* and *Kol Bochim*, were from his greatest disciples. Eliyahu, the Prophet, may his memory be for good, was revealed unto him. He was asked to join the Heavenly academy in the year 5330 (1570). A column of [spiritual] fire went before him, which was noticed by our master, the Arizal. The *Sefer Tomer Devorah* of the Rav [R. Moshe Cordovero] z"l, was printed. I saw a manuscript from R. Y. Tzemach who wrote that R. Moshe Cordovero died at the age of forty eight. **Chida, Shem HaGedolim**

B.

ויותר שהיה [רמ"ק] חכם גדול בגמרא הוא ישב בישיבה כל ימיו לחדד התלמידים שתילי זיתים והיה ג"כ קבוע להוראה, לשפוט צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו. הקדמת ס' פלח הרמון מרמ"ע מפאנו

Furthermore, R. Moshe Cordovero was an erudite Talmudic scholar. He sat in the Yeshiva his entire life in order to sharpen the minds of the students, the olive tree saplings. He was also appointed to rule in halachic matters, to judge righteously between his fellow man. **Preface to Sefer Pelach HaRimon from R. Menachem Azaria of Fano**

C.

בפני עמדו לדין היקרים ונכבדים הר' אליעזר טולידאנו והר' יוסף פ' ירינידו והר' שמואל אלפא"רין על ענין צוואת מלכה אשת הר' שמואל אלפא"רין שחלקה נכסיה בעת פטירתה ומנתה לאפוטרופוסים ונאמני' על ענין צוואתה להר' אליעזר והר"י פ' ירינידו הנ"ל . . . ולהיות זה אמת חתמתי שמי פה נאם הצעיר משה קורדוויורו. לית דין צריך בשש והאי דיינא נחית לעומקא דדינא וכל כי האי מילי מעלייתא לימרו משמיה ויקיים בו מקרא שכתוב בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני נאם הצעיר יוסף קארו. שו"ת אבקת רוכל סימן צא

The following prestigious and honorable gentlemen: R. Eliezer Toledano, R. Yosef Yarenido, and R. Shmuel Alfarin, stood before me in judgment regarding the last will and testament of Malka, the wife of R. Shmuel Alfarin, who divided up her properties at the time of her death and appointed as faithful trustees, R. Eliezer Toledano and R. Yosef Yarenido. . . . Since this is all true, I am hereby signing my name [to this decision]. The humble Moshe Cordovero. There is no hesitation in approving this decision. This judge has plummeted the depths of the halacha. If only such superior things would be said over in my name. It has been fulfilled in him the verse (Prov. 23), "My son, if your heart is wise, my heart also rejoices." The humble, Yosef Caro. **Teshuvav Avkas Rochel 91**

D.

ויהי בהגיעני קוני אל שנת העשרים . . . ואמרה אל נפשי עד מתי תתחמקין הבת השובבה . . . ועתה קומי קראי אל אלקיך ותשקוד על דלתותיו יום יום . . . ואשמע קול מדבר, עיר וקדיש מן שמיא נחית מורי ורבי המקובל האלקי החכם ה"ר שלמה אלקבץ הלוי נר"ו ויביאני אל היכלי טירותיו ויורני ויאמר לי בני יתמוך דברי לבך, הט אזנך ושמע דברי חכמים, ויצבני על דלתי החכמה והתבונה מתוך מדבש . . . ויעירני ללמוד דרכי הזהר ומפתחות לפתוח שעריו. ויתחזק בי ואהי עוסק ימים ואשתומם ואומר: מה טוב ומה נעים להיות עסקי זה כמה ימים אהיה לבן לחכמה הזאת, באהבתה אשגה תמיד דדיה ירווני בכל עת ובכל רגע עד אשר לא תשכח מפני. הקדמת ספר פרדס רמונים לר' משה קורדובירו

And it came to pass, as my Master brought me to my twentieth year . . . I spoke to my spirit, "How long will you remain hidden, you wayward daughter. . . . Arise now, call unto your G-d, and engross yourself [in His Torah and sit] by His doorways, day after day." I heard a voice speaking, a holy spirit had come down from Heaven, my master and Rabbi, the G-dly mystic (Mekubal), the erudite, R. Shlomo Alkabetz, may Hashem protect him. He brought me to the palaces of His cities and guided me. He said to me, "My son, may your heart sustain my words. Bend your hear and listen to the words of the sages." He set me up by the doorways of the Torah, wisdom, understanding, which is sweeter than honey. . . . And he awakened in me to study the ways of the Zohar and [gave me] the keys to open up its gates. And he strengthened me that I should engross myself in it for days on end. In amazement, I say, "How good and pleasant is it that I have involved myself in this study for so long and have become like a son to this branch of wisdom. In its love do I constantly lose myself. It gives me such constant sustenance and delight that its words are truly unforgettable." **Sefer Pardes Rimonim, R. Moshe Cordovero**

E.

(1) האדם יעשה לעצמו גירושין ויתגרש מבית מנוחתו תמיד כדרך שהיה מתגרש רבי שמעון וחבריו ועסקו בתורה וגם אם יכתת רגליו בלי סוס ורכב. ס' תומר דבורה פ' ט' להרמ"ק

A person should constantly "divorce" himself from the house of his relaxation, just as R. Shimon and his colleagues "divorced" themselves and engrossed themselves in the study of Torah, even if it means that he does so without the benefit of a horse and wagon. **R. Moshe Cordovero, Sefer Tomar Devorah, Chapter 9**

(2) שנת חמשת אלפים וש' וח' חודש שבט יום ששי עשרה לחודש נתגרשו . . . נתחדשו שם כמה דברים מחודשים בין מורי [מהר"ש אלקבץ] וחברים והעלום בכתב אצל מורי יצ"ו. ס' גירושין להרמ"ק סי' א'

In the year 5308 (1548), on the sixteenth day of the month of Shevat, we divorced (exiled) ourselves from the world. . . Many fresh insights came to light through the discussions between my master, [R. Shlomo Alkabetz,] and our group. These were written down under the auspices of my master, may Hashem protect him. **R. Moshe Cordovero, Sefer Gerushin Chapter 1**

(3) עוד נתגרשנו ביום ט"ו בשבט מורי ואני לבדנו והיו דברי התורה מאירים בנו והדברים נאמרים מפי עצמם והלכנו עד ר' יוסי דמן יוקרת. ס' הגירושין סי' ג'

My master, [R. Shlomo Alkabetz,] and myself together divorced (exiled) ourselves from the world on the fifteenth day of Shevat. The words of Torah began shining in us and it welled up from inside of us spontaneously. We walked to the [tomb] of R. Yosei of Yukras. **Sefer Gerushin Chapter 3**

III. The Philosopher and Elucidator of the Kabbalah

A.

פרדס רמונים חבור בהקדמת נוראות מחכמת האמת חובר מרבינו מהר"ם קורדובירו זצ"ל. שם הגדולים מערכת הספרים ערך פרדס רמונים

The *Pardes Rimonim* is an extraordinary introduction to the "true wisdom" [of Kabbalah]. It was composed by R. Moshe Cordovero, z"l. **Chida, Shem HaGedolim**

B.

(1) ויש להחזיק להם [לחוקרים] טובה במה שהרחיקו עניני הגשמיות וכיוצא בו ממנו ואמתו הדברים מן השכל והטעמות האמיתיות וקבעו אמונה כשרה בלב המשכילים, עם ד'. . . [אולם] בשאר ענינים לא כווננו אל הדרך הנכון, מפני שנעלמה מהם חכמת הקבלה. . . רק העוסק בחכמה זו ידע לבאר כמה מעניני התורה הקשים אל בעלי הפשט. הקדמה לס' פרדס רמונים לר"מ קורדובירו

One has to give credit to the philosophers for having distanced themselves from attributing any form of physicality to G-d. They demonstrated the truth of their position through logic and genuine reasoning and set this correct belief firmly in the hearts of people of intellect, the nation of G-d. . . . However, in other areas they were misdirected. This is because they were not aware of the wisdom of the Kabbalah. . . . Only someone who is involved in this branch of wisdom will know how to explain many of the subjects of the Torah that the *Baalei Peshat* (those who elucidate the simple meaning of the text) find difficult. **R. Moshe Cordovero, Preface to Sefer Pardes Rimonim**

(2) דע כי הרבה ענינים בא-להות תמצא שתסכים דעת בעלי הקבלה האמיתית עם החוקרים. ס' אלימה מעין א' פרק ט"ז

You should know that in many areas of Divine wisdom, the true masters of the Kabbalah agree with the philosophers. **R. Moshe Cordovero, Sefer Alima 1:16**

(3) יודעים אנו בבירור כי אין שכלנו הדל נגיע לקצת מן הקץ בעמקי מאמרו [של ר' שמעון בר יוחאי] בחכמה זאת וכל דבריו נעלמים תכלית ההבדל וההעלם אכן ע"י הכאת פטיש השכל וקליפות ההלכות יצא לנו אור מאורבות דקות כסדקי המחט. ס' פרדס רמונים שער כ"א פ' א'

We know clearly that our impoverished minds don't grasp even a minute fraction of the profundity of the wisdom that lies in the sayings of R. Shimon b. Yochai. All of his words are wrapped in indiscernible mysteries. However, through the effort of the penetration [lit. banging] of the hammer of our minds and the peeling away of the layers of understanding, a little light has filtered through some infinitesimal openings. **R. Moshe Cordovero, Sefer HaPardes 21:1**

C.

(1) הוא מקומו של עולם ואין המושג מקום תופס בו כלל. ר"מ קורדובירו

He is the "place" of the world. The concept, "place", [however,] has no applicability to Him at all. **R. Moshe Cordovero**

(2) הא-לוה כל נמצא ואין כל נמצא א-לוה. אלימה רבתי (תרמ"א) ד' כד ע' ד'

G-d is the totality of all reality, but not all of reality is G-d. **Alima Rabasi**

(3) לשון הא-להי מהרמ"ק בספר הפרדס פ"א משער שם בן ד': אל יעלה בדעת המעיין לומר כי מה שאנו אומרים שם העצם רצונו לומר עצמות המאציל אין סוף חלילה, כי זה דבר בלתי הגון כמו שביארנו והארכנו בשער אם האין סוף הוא הכתר בפ"א, אלא כוונתינו באמרנו שם העצם שהוא עצם הספירות, פירוש שם הכולל כל עצמות הספירות. ונודע שענין האצילות הוא שמו של האין סוף פירוש מורה עצמותו. המשל בזה: כמו שם יצחק הוא בית יד אל האיש ההוא שבו תהיה תפיסת הדבור, ואם לא נייחסהו בשם לא נוכל לדבר בו, כי לא נדעהו. כן האין סוף, על ידי האצילות הוא בית יד ושם אליו מורה על עצמותו כדי שנוכל להתעסק בו. ולכן שם בן ד' הוא שם כולל כל האצילות בכלליות ובפרטיות, הן רב ומעט, ולכן נייחס אותו שמו, פירוש אצילותו. ואין שם בן ד' אליו או שאר השמות כשם העצם אל האנשים, כי שם הסכמיים, פירוש כי הסכים אברהם אבינו לקרוא את בנו יצחק לסבה או לסבות, אבל לא שיוחס שם יצחק על תכונה כלל, ולא שיוורה שמו על עצמותו. ואין כן שמותיו יתברך, כי כולם מורים על תכונת הדבר הנקרא בו. ולפיכך אמרנו כי אין שם העצם מורה על עצמות המאציל, כי אין דבר שיגביל עצמותו ואחדותו חלילה. ולהיות זה אמת, הסכימו חכמי ישראל ונביאייהם לכנותו בשמות מורים העלם, כדפירשתי בשער הנזכר,

מורים על ההעלם קדושתו מרעיוני הלבבות, וזה שמו אשר יקראו לו בשמי מרום כל צבא מעלה מערכה מול מערכה, איה מקום כבודו להעריצו, כי לא ידעו לו מקום ולא יבינו לו תכונה. אמנם המגלה לנו אלהותו וקצת מרוממותו הם נאצליו, על דרך האמת יצדק לפי זה כי אצילותו הוא שמו המורה קצת מהסתרות והעלמות, ושם העצם שהוא שם בן ארבע הוא המורה על עצמות נאצליו כללם ופרטם, כפי אשר נגלה ברצון רחמיו לזכותינו למשה רבינו ע"ה, ומציאות כולל הנאצלים רבו בו הפירושים כמו שנבאר בפרק בפני עצמו בעזרת השם (ע"כ מהפרדס). החכם השלם מהרמ"ע בפלח רימון דף כ"ד ע"א כתב שהוא שם לעצם האצילות כו', לא לעצם המאציל ח"ו, אלא לפנימיות האצילות שהוא נשמה בתוך הספירות, והן אליו ככלים אל הפעולות הנמשכות ממנו בעולם הנבדל למטה. ולפי שהחכם ע"ה בספרו שער י"ט פ"א הרחיק יחס השם הגדול אפילו מעצמות האצילות, צריך אני להזהיר המעיין כי הוא יפה מאוד מאוד לפי שיטתו. עד כאן לשונו. של"ה תולדות אדם בית י-הוה א

The following is a quote from the G-dly scholar, R. Moshe Cordovero, taken from the *Sefer HaPardes*, from the first chapter of *Shaar Shem Ben Dalet* : The student should not entertain the thought that when we mention the *Shem HaEtzem* (the name of the essence), we are referring to the essence of the source of emanation, the *En Sof*. G-d forbid. This is something which is improper, as we have explained and elaborated in a previous chapter dealing with the subject if the *En Sof* is the *Kesser*. What we actually mean by the term *Shem HaEtzem* is the essence of the *sefiros*. In other words, it is a name which is a generic term for the essence of the entirety of the *sefiros*. It is known that the essence of *Atzilus* (emanations) is the name of the *En Sof*, meaning the thing which indicates His essence. For example, the name "Yitzchak" is a [verbal] handle of the person [who bears that name]. It is a tool with which a person can grab hold of that person verbally. If we weren't able to attribute a name to him, we wouldn't be able to speak about him, since we wouldn't be able to identify him. So too is it with the *En Sof*. Through the *Atzilus* (emanations), which is the "handle" and the name that refers to Him, we have a means to identify his essence so that we can involve ourselves with Him. Therefore, the *Shem Ben Dalet* (the four letter name - tetragrammaton) is the name that incorporates all of the emanations in general and in particular, whether they be abundant or scant. To this end we relate to His name, meaning His emanations.

The way the *Shem Ben Dalet* (the four letter name - tetragrammaton), or any other of the Divine names, is unlike the essential name used by people. People's names are arbitrary. I mean to say that Avraham decided to call his son Yitzchak for a certain reason or reasons. The name Yitzchak did not relate to any particular quality that he possessed. His name was no indication of his essence. The names of the Blessed One are different. All of them refer to a specific quality by which He is called. That is why we said that the essential name of G-d does not indicate to us the real essence of the Emanator. For there is nothing, G-d forbid, that can quantify His essence and Unity. Since this is so, the Sages of Israel and their Prophets agreed to refer to Him using names which indicate His concealment, as I explained in the above mentioned chapter. These names indicate the concealment of His holiness from the thoughts of the heart. This is the name which they call Him in the highest Heavens by all of the spiritual hosts, one array of angels opposite the other: Where is the place of His glory to exalt Him. This is because they do not know

of a place for Him, nor do they understand His qualities. That which does reveal His Divinity and some of His exaltedness, is His emanations. According to the way of truth (Kabbalah), it is correct, according to this, to say that His emanation is His name and it gives some indication of the mystery and concealment. The essential name is the *Shem Ben Dalet* (the four letter name - tetragrammaton). This is what indicates the essence of His emanations in general and in particular, as they are revealed to Moshe Rabbainu, of blessed memory, in accordance with His Compassionate will, in order to give us merit. . . .
. Sefer Shnei Luchos HaBris, Toldos Adam Bais Hashem Chapter 1

IV. Tomar Devorah - Kabbalah in Practice

A.

ואם זכית באור סודות התורה, תדע כי עשרת ימי התשובה הם י' ספירות מלמטה למעלה, תעיין בימי תשובה העשרה בספר תומר דבורה לתקן בכל יום ויום המכוון נגד אותה ספירה.
 ס' של"ה

If you merit [to become enlightened] with the light of the mysteries of the Torah (Kabbalah), who will know that the ten days of *Teshuva* represent the ten *Sefiros*, in ascending order. Read carefully the section dealing with the ten days of *Teshuva* in the *Sefer Tomer Devorah*, in order that you make [the appropriate] corrections each day, according to how that day corresponds with its *Sefira*. **Sefer Shnei Luchos HaBris, Perek Asarah Hilulim**

B.

(1) וקב"ה כד ברא ליה לבר נש סדר ביה כל דיוקנין דרזין עלאין דעלמא דלעילא וכל דיוקנין דרזין תתאין דעלמא דלתתא וכלא מתחקקא כבר נש דאיהו קאים בצלם א-להים בגין דאקרי יציר כ"ף. ורזא דכ"ף דאת דא דאקרי כ"ף דכתיב (בראשית א) ויברא א-להים את האדם בצלמו דא איהו רזא דאת כ"ף. את דא אית ביה רזין עלאין ודיוקנין עלאין. בהאי כ"ף תליין עשר אמירן מימינא ומשמאלא חמש מימינא וחמש משמאלא ואינון חד ברזא חדא. זהר שמות עה:

When the Holy One, blessed be He, created man, He arranged all of the esoteric forms (or patterns or images) of the higher worlds together with the esoteric forms of the lower worlds and engraved them in man, for he is in the image of G-d, as he is called the creation of "*caff*" (his palm). The mystery of "*caff*" lies in the word "*ess*" in the phrase, "*Vayivra Elokim 'ess' HaAdam bitzalmo*" (And G-d created man in His image). The word, "*ess*" contains within it the higher mysteries of the higher worlds. Inherent in this "*caff*" are the ten statements, containing within it five on the right and five on the left. They are actually form one unit which is understood through the mystery of "one". **Zohar Shemos 75b**

(2) מאן דעביד פקודי אורייתא ואזיל באורחוי כביכול כאלו עביד ליה לעילא אמר קב"ה כאלו עשאני ואוקמוה ועל דא ועשיתם אותם. ועשיתם אתם כתיב ודא והואיל ומתערי עליכו לאתחברא דא בדא לאשתכחא שמא קדישא כדקא יאות ועשיתם אתם ודאי. זהר ויקרא קיג.

One who fulfills the commandments of the Torah and walks in its ways, is considered in a certain sense as if he made Him [in the world] above. The Holy One, blessed be He, says, it is as if you made Me and placed me in this position. Regarding this does Scripture state (Numbers 15:39), "*Vaasisem osom*". It is written in a form that can be pronounced, "*Vaasisem atem*" (your yourself make). Since you were inspired to connect [the lower worlds with the higher worlds] so that the Holy name is in its proper position, you certainly have fulfilled the verse, "*Vaasisem atem*" (you yourself make). **Zohar Vayikra 113a**

(3) האדם ראוי שיתדמה לקונו ואז יהיה כסוד הצורה העליונה צלם ודמות . . . לפיכך ראוי שידמה אל פעולות הכתר והן י"ג מדות של רחמים העליונים. ורמוזות בסוד הפסוקים (מיכה פרק ז) יח מי-א-ל כְּמוֹד נְשֹׂא עֹז וְעֵבֶר עַל-פֶּשַׁע לְשֹׂאֲרֵי־נַחֲלָתוֹ לֹא-הֶחְזִיק לְעַד אֲפֹ-כִי-חִפֵּץ חֶסֶד הוּא: יט יָשׁוּב יִרְחַמְנוּ יִכְבֹּשׁ עֲוֹנֵינוּ וְתִשְׁלַח בְּמַצְלוֹת יָם פֶּל-חֲטָאתָם: כ תַּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר-נִשְׁבַּעַתְּ לְאַבְתֵּינוּ מִימֵי קֶדֶם: . . . שבהן יהיה האדם דומה אל קונו שהן מדות של רחמים עליונים וסגולתן כמו שיהיה האדם מתנהג למטה כך יזכה לפתוח לו מדה עליונה מלמעלה וגורם שאותה המדה תאיר בעולם. ס' תומר דבורה פרק א'

It is appropriate for a person to imitate his Master. Then he will be likened unto the mystery of the Higher Image, [a fulfillment of the verse], "*Tzelem U'dmus*". . . . Therefore it is appropriate for him to mirror the actions of the "*Kesser*" (Divine crown) which are the thirteen attributes of higher compassion. These are hinted at in the verses (Micha 7:18-20), "Who is a G-d like you, who pardons iniquity, and passes over the transgression of the remnant of his heritage? He does not retain His anger for ever, because He delights in loving kindness. He will again have compassion upon us; He will suppress our iniquities; and you will cast all their sins into the depths of the sea. You will show truth to Jacob, and loving kindness to Abraham, as You have sworn to our fathers from the days of old." Through them, a person will be compared to his Master, for they are the attributes of higher compassion. Its unique power is that it enables a person, through acting in this manner below, in this world, to merit access to that higher attribute from above and he causes that attribute to enlighten the world. **Sefer Tomar Devorah Chap. 1**

(4) אמנם ידענו שיש שאי אפשר להתנהג באלו המדות תמיד מפני שיש מדות אחרות שהאדם צריך להשתלם בהן והן מהגבורות התחתונות כאשר נבאר. אבל יש ימים ידועים שאין הגבורות פועלות ואין בני אדם צריכים אליהן לפי שהכתר שולט בהם או שעות שהכתר מתבקש אז צריך שישתמש בכל אלה המדות שזכרנו. . . . כגון בשבת שהעולם מתמתק בסוד עונג ואין דנין בשבת אז ישתמש במדות אלו כלן כדי לפתוח המקורות העליונים. שם פ' ב'

We know, however, that it is impossible to constantly live according to these specific attributes, because there are other attributes with which a person needs to perfect himself. These are the lower forms of "*Gevuros*" (the power or control), as we will explain. There are, however, specific days in which "*Gevuros*" are not active, and people are not in need of them, then, "*Kesser*" is the dominant force. There are also specific times in which the use of "*Kesser*" is required. It is at that time that all of the attributes [of "*Kesser*"], which we mentioned, should be used. . . . One of those instances is Shabbos, in which the world

becomes "sweetened" in the mystery of " *Oneg*" (pleasure), and we don't sit in judgment on Shabbos. It is then that we use these attributes in order to access (open) the higher wellsprings. **Ibid. Chap. 2**

C.

(1) מי א-ל כמוד: מורה על היות הקב"ה מלך נעלב סובל עלבון מה שלא יכילהו הרעיון. . . . הרי תמצא שמעולם לא חטא אדם נגדו שלא יהיה הוא באותו רגע ממש שופע שפע קיומו ותנועת אבריו. . . . אלא סובל הקב"ה עלבון כזה להיות משפיע בו כח תנועות אבריו. . . . לא מפני זה מנע טובו מהאדם אלא סובל עלבון. . . . הרי זה מדה שצריך האדם להתנהג בה רצוני הסבלנות. וכן היותו נעלב אפילו למדרגה זו ועם כל זה לא יאסוף טובתו מן המקבל. שם פ' א'

Who is a G-d like you? (Michah 7:18) This indicates the aspect of the Holy One, blessed be He, as a humbled king who has suffered unthinkable humiliation. . . . Behold, there has never been anyone who has sinned against Him, at the very same moment of sin, whose life He has not abundantly sustained and continued to bestow upon him the power to move his limbs. . . . He has not withheld His benevolence from that person because of this [act], but rather, He has born the humiliation. . . . Behold, patience and forbearance is an attribute with which a person should conduct himself, even to such an extent. Despite what the other person is doing, one should not withhold his benevolence from him. **Ibid. Chapter 1**

(2) נושא עון: והרי זה גדול מהקודם שהרי לא יעשה האדם עון שלא יברא משחית כדתן העובר עבירה אחת קונה לו קטיגור אחד. והרי אותו קטיגור עומד לפני הקב"ה ואומר פלוני עשני, ואין בריה מתקיימת בעולם אלא בשפעו של הקב"ה. . . . הדין נותן שיאמר הקב"ה איני זן משחיתו ילך אצל מי שעשאו ויתפרנס ממנו והיה המשחית יורד מיד ונוטל נשמתו או כורתו או נענש עליו כפי עונשו עד שיתבטל המשחית ההוא, ואין הקב"ה עושה כן אלא נושא וסובל העון וכמו שהוא זן העולם כולו זן ומפרנס המשחית הזה עד. . . . שישוב החוטא ויכלהו ויבטלהו בסגופיו או בטלהו שופט צדק ביסורים ומיתה. . . . או ילך לגיהנם ושם יפרע חובו. . . . ילמוד אדם כמה צריך שיהיה סבלן. . . . שם

Who pardons iniquity (ibid.) Behold, this is even greater than the previous one. This is because whenever anyone commits a sin, he automatically creates a demonic force, as we learned in the Mishna (Avos 4:11), "He who commits one transgression acquires one accuser." No creature can ever exist without the life giving force of the Holy One, blessed be He. . . . Logic should dictate that Hashem should say, "I'm not going to nourish the demon he created. Let it go back to the one who made it and let it get its sustenance from him!" If that would be the case, the demonic force would immediately come down and take away the person's soul. Either the person would be totally cut off or he would be punished in accordance with his sin, until that demonic force would vanish. Hashem, however, doesn't do that. On the contrary, He carries and bears that sin. Just like He nourishes the entire world, He also supports and nourishes this demon as well. He does this until the sinner repents and destroys and terminates the demon with his self imposed suffering, or the Righteous Judge destroys it through the suffering and death [of the sinner] . . . or the sinner goes to Purgatory and his debt is paid up over there. . . . [From all of the above], a person should learn the extent of the patience he should practice. **Ibid.**

(3) ועובר על פשע: זו מדה גדולה שהרי אין המחילה ע"י שליח אלא על ידו ממש של הקב"ה . . . שולח מימי רחיצה ועובר ורוחץ הפשע. והנה ממש כדמות זה צריך להיות האדם שלא יאמר וכי אני מתקן מה שפלוני חטא או השחית, לא יאמר כן שהרי האדם חוטא והקב"ה בעצמו . . . מתקן את עונו . . . ומכאן יתבייש האדם לשוב לחטוא שהרי המלך בעצמו רוחץ לכלוך בגדיו. שם

And passes over the transgression (ibid.) This is a great attribute, for the forgiveness that He bestows is not done through an agent, but rather through Hashem's own hand . . . pours the water and washes and removes the [stains] of sin. Behold, a person should pattern himself after that exact image. He shouldn't say, "Am I going to go and restore what somebody perverted or destroyed?" Don't say that! Because when a man sins, Hashem himself restores that which was perverted through his sins. . . . A person should take a lesson from this not to repeat his sins, for the King himself washes out the stains from the clothing. **Ibid.**

(4) לשארית נחלתו: . . . לשון שאר בשר וסוף סוף הם נחלתו ומה אומר אם אענישם הרי הכאב עלי כדכתיב בכל צרותם לו צר . . . כך האדם עם חברו כל ישראל הם שאר בשר אלו עם אלו מפני שהנשמות כלולות יחד יש בזה חלק זה ובזה חלק זה . . . וכשחוטא הא' פוגם את עצמו ופוגם חלק אשר לחברו בו נמצא מצד החלק ההוא חברו ערב עליו . . . ולכך ראוי לאדם להיותו חפץ בטובתו של חברו ועינו טובה על טובת חברו וכבודו יהיה חביב עליו כשלו שהרי זה הוא ממש . . . וירע לו ממנו כאלו הוא ממש היה שרוי באותו צער או באותו טובה. שם

Of the remnant of his heritage (ibid.) The word [used for remnant] is the same as for blood relative (*sh'air*), as in the final analysis, the Jewish people are His inheritance. [You know] what Hashem says? "If I punish them, the pain is My own, as it is written (Isaiah 63:9), 'In all their affliction He was afflicted.'" . . . This should also be a person's attitude towards his friend. After all, they are his blood relatives, for all of the souls are united together, and each has a portion in the other. . . . When one person sins, he creates a defect in himself as well as in the portion which his friend shares with him. The result is that his friend is a guarantor for his behavior because of the shared portion. . . . It is therefore appropriate for a person to desire the well being of his fellow man and to have a positive attitude regarding his success. His friend's honor should be as dear to him as his own, for in a certain sense, he is him. . . . He should empathize with him when he is sunk in misery and should rejoice for his good fortune. **Ibid.**

(5) לא החזיק לעד אפו: מדה אחרת שאפילו האדם מחזיק בחטא אין הקב"ה מחזיק אף ואם מחזיק לא לעד אלא יבטל כעסו אפי' שלא ישוב האדם . . . וזו המדה ראויה לאדם להתנהג עם חברו אפילו שהוא רשאי להוכיח ביסורים את חברו או את בנוי והם מתסרים לא מפני זה ירבה תוכחתו ולא יחזיק כעסו . . . אלא יבטלנו ולא יחזיק לעד אפו . . . אלא מצוה לקרב אותו באהבה אולי יועיל בדרך זה . . . שם

He does not retain his anger for ever (ibid.) This is [yet] another attribute. Even when a person is strongly involved in sin, G-d does not maintain His anger. When [on occasion] He does display anger, He doesn't maintain it for ever. Rather, He removes His anger even though the person doesn't repent. . . . This is a trait a person should integrate into his life. Even under the circumstances that a person would be empowered to harshly discipline his fellow man or his children, and exercises that power, he shouldn't extend his rebuke nor maintain his anger. . . . He should rather eliminate it and not maintain his wrath. . . . On the contrary, he should [try] to bring the other person close to him through love. Perhaps that approach will be beneficial. **Ibid.**

(6) כי חפץ חסד הוא: הלא כבר פי' במקומו שיש בהיכל ידוע מלאכים ממונים לקבל גמילות חסדים שאדם עושה בעולם הזה וכאשר מדת הדין מקטרגת על ישראל מיד אותם המלאכים מראים החסד ההוא והקב"ה מרחם על ישראל מפני שהוא חפץ בחסד. . . . א"כ במדה זו ראוי לאדם להתנהג אם ראה שאדם עושה לו רע ומכעיסו אם יש בו צד טובה שמטיב לאחרים או מדה טובה שמתנהג כשורה יספיק לו צד זה לבטל כעסו מעליו. . . . שם

Because He delights in loving kindness (ibid.) I have already explained in its proper place that there is a certain supernal palace which contains angels who receive the [spiritual counterpart of the] kind deeds that a person performs in this world and they in turn display them whenever the Attribute of Divine justice accuses Israel. The Holy One, blessed be He, then has compassion upon Israel because He delights in loving kindness. . . . For this reason, it is appropriate for a person to accustom himself in this trait. If a person sees that someone else has wronged and angered him, and that person has some positive aspect to him, for instance he is good to others or has some other fine personality trait, this aspect should serve as sufficient cause for him to eliminate his anger. **Ibid.**

(7) ישוב ירחמנו: . . . אבל אם חטא אדם ועשה תשובה מעלתו יותר גדולה עם הקב"ה והיינו במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד. . . . מפני. . . . שנצטערו. . . . וסגפו עצמן ונבדלו מן החטא יותר מן הצדיקים. . . . אינו שב כאהבה ראשונה בלבד אלא יותר ויותר. . . . וכך האדם צריך להתנהג עם חבירו לא יהיה נוטר איבה מהכעס הקודם אלא כשיראה שחברו מבקש אהבתו יהיה לו במדרגת רחמים. . . . ויקרבהו תכלית קורבה יותר ממה שמקרב אותם. . . . שלא חטאו אצלו. שם

He will again have compassion upon us (ibid.) If a person sins, however, and repents, the spiritual level which a person then reaches is even greater, in Hashem's eyes. This is the meaning of the statement (Berachos 34b): The perfectly righteous are unable to stand in the place where penitents stand. This is because the penitents have experienced suffering and tormented themselves and have distanced themselves from sin to a much greater degree than the perfectly righteous. . . . The penitent does not merely return to his former state of love, but to a much greater state. . . . In a similar fashion, one should act towards his fellow man. He shouldn't hold on to his former enmity and anger. Rather, when he sees that his friend desires his love and friendship, he should act towards him with compassion . . . and draw him even closer than he was originally before he wronged him. **Ibid.**

8) **יכבוש עונותינו:** הרי הקב"ה מתנהג עם ישראל במדה זו והוא סוד כבישת העון כי הנה המצוה היא כפורחת עלתה נצה ובוקעת ועולה עד אין תכלית להכנס לפניו ית' אמנם העונות אין להם כניסה שם ח"ו אלא כובשם שלא יכנסו . . . אם כן אין העון נכנס פנימה, ומטעם זה שכר מצוה בהאי עלמא ליכא מפני שהם לפניו ית' והיאך יתן לו ממה שלפניו שכר רוחני בעולם גשמי והרי כל העולם אינו כדאי למצוה אחת ולקורת רוח אשר לפניו. . . . אפילו צדיק גמור ועשה עבירה אחת דומה לפניו כאלו שרף את התורה עד שירצה חובו ואחר כך יקבל שכר כל מצותיו. . . . אף מדה זו צריך האדם להתנהג בה שלא יכבוש טובת חבירו ויזכור רעתו שגמלהו אלא אדרבה יכבוש הרע וישכחהו ויזניחהו . . . והיה הטובה סודרה תמיד לפניו. שם

He will suppress our iniquities (ibid.) Behold, the Holy One, blessed be He, acts towards the Jewish people with this attribute. This is the mystery of the suppression of sin. For the *mitzvah* is like a flower whose bud rises all the way up to enter before the presence of Hashem. The sins, however, have no way of entering there, G-d forbid. Rather, He suppresses them that they not enter. . . . Because of this, sin does not enter the inner [chambers]. For this reason, there is no reward for *mitzvas* in this world, because the *mitzvas* stand before Hashem. How can He give the person, who occupies the physical world, from what is before Him, which [constitutes] a spiritual reward. Behold, the whole world is not worthy of [being the repayment of] one *mitzvah* and [cannot compare to] the peace of mind that exists before Hashem. . . . Even if someone is totally righteous and does but one sin, he is considered as if he burned the entire Torah until his debt is appeased. After that he can receive reward for all of his *mitzvas*. . . . A person should integrate this attribute into his personal life and shouldn't suppress the good deeds of his colleague and only remember the evil that he has perpetrated. . . . On the contrary, he should suppress the bad, forget it, and dismiss it. . . . The good of the person, however, should be arranged constantly before him. **Ibid.**

9) **ותשליך במצולות ים כל חטאתם:** זו מדה טובה להקב"ה שהרי ישראל חטאו מסרם ביד פרעה ושבו בתשובה למה יעניש לפרעה וכן סנחריב וכן מהן ודומיהם אין הקב"ה מתנחם בלבד לומר שובו בתשובה ולא יהיה לכם עוד רעה א"כ יסתלק המן מעליכם . . . אלא ישוב עמל המן על ראשו וכן פרעה וכן סנחריב. . . . והיינו ותשליך במצולות ים כל חטאתם, ירצה השליך כח הדין להפיל ע"י אלו שהם מצולות ים והרשעים כים נגרש כי השקט לא יוכל ויגרשו מימיו רפש וטיט אלו הם העושים דין בישראל שישוב אחר כך כל גמולם על ראשם, והטעם מפני שאחר שישראל קבלו הדין הקב"ה מתנחם אפי' על מה שקדם ותובע עלבונם ולא די אלא אני קצפתי מעט והם עזרו עלי לרעה. וגם במדה זו צריך להתנהג האדם עם חבירו אפי' שיהיה רשע מדוכא ביסורין אל ישנאהו שאחר שנקלה הרי הוא כאחיק ויקרב המרודים והנענשים וירחם עליהם ואדרבה יצילם מיד האויב ואל יאמר עונו גרם לו אלא ירחמהו. שם

And you will cast all their sins into the depths of the sea (ibid.) This is a positive attribute of the Holy One, blessed be He. When the Jews sinned and He handed them over to Pharaoh and they repented, why was Pharaoh, Sennacherib, and their ilk punished? [The answer is that] Hashem is not satisfied merely by telling them, "Repent and bad will not happen to you, for Haman's evil plan will be thwarted." Rather, the evil of Haman will return back on his head. So too Pharaoh and so too Sennacherib. . . . This

is the meaning of the verse, "And You will cast all their sins into the depths of the sea." It means that He will cause the power of judgment to fall upon those [evil people], for they are like the depths of the sea, [as it says in Scripture], "And the evil are like the troubled sea, when it cannot rest, whose waters cast up mire and dirt." (Isaiah 57:20). This verse refers to those who carry out judgment against the Jewish people. All of the recompense will return back on their heads. The reason is that since the Jews received their judgment, Hashem has regret even for that which has previously occurred to them and He then demands [retribution] for their humiliation. He says, "It wasn't sufficient the little that I was angered against them, but they [the enemies] aided Me [and harmed them to a greater degree]." A person should also act towards his fellow man in accordance with this attribute. Even if that person were evil, if he becomes crushed with pain and suffering, don't hate him, since the experience of humiliation has made him [worthy to be considered one] of your brethren. He should draw near the downtrodden and punished and he should have mercy upon them. On the contrary, he should save them from their enemies. He should not say that this man's sins caused him all of this suffering, but rather he should act towards him with compassion. **Ibid.**

10) תתן אמת ליעקב: מדה זו הוא שיש בישראל מעלה שאותם הבינונים שאינם יודעים להתנהג לפנים משורת הדין והם נקראים יעקב מפני שאינם מתנהגים אלא עם הנהגות אמתיות גם הקב"ה יש לו מדת אמת שהוא על צד מציאות המשפט והיושר . . . ומרחם עליהם על צד היושר והמשפט. ג"כ האדם צריך להתנהג עם חבריו על צד היושר והאמת בלי להטות משפט חבירו לרחם עליו באמת. שם

You will show truth to Jacob (ibid.) [The nature of] this attribute is based upon the fact that the Jewish People have a special quality. For those of them who are mediocre and do not know how to act in a way which goes beyond the letter of the law, those of them that are referred to as "Jacob", for they act only in a way which represents "truth", Hashem in turn acts towards them with the attribute of truth, which is that aspect which combines justice with fairness. . . . He has compassion for them in a way which fuses justice with fairness. Similarly, a person should act in this manner with his fellow man with fairness and truth, without perverting justice, in order to truly have compassion for him. **Ibid.**

11) חסד לאברהם: הם המתנהגים בעולם לפנים משורת הדין כאברהם אבינו גם הקב"ה מתנהג עמהם לפנים משורת הדין, אינו מעמיד עמהם הדין על תוקפו אף לא בדרך היושר אלא נכנס עמהם לפנים משורת הדין כמו שהם מתנהגים והיינו חסד לאברהם. . . . גם האדם עם היות שעם כל אדם יהיה מתנהג בצדק וביושר ובמשפט, עם הטובים והחסידים תהיה יותר ויותר וירחם עליהם ליכנס עמהם לפנים משורת הדין. שם

Loving kindness to Abraham (ibid.) [The term Abraham refers to] those who act in this world beyond the letter of the law just like our Patriarch Abraham. In a similar manner does Hashem act towards them beyond the letter of the law. Not only does He not deal harshly with them, but He also does not merely act with them with fairness. Rather, he acts towards them beyond the letter of the law, just as they act. This is the meaning of "loving kindness to Abraham". . . . Similarly, even though a person acts with every man with righteousness, fairness and justice, with people who are good hearted and pious, he should act even more so and should have compassion towards them beyond the letter of the law. **Ibid.**

(12) כאשר נשבעת לאבותינו: יש בני אדם שאינם הגונים והקב"ה מרחם על כולם ופירשו בגמרא וחנותי את אשר אחון אמר הקב"ה אוצר זה לאותם שאינם הגונים יש אוצר חנונים שהקב"ה חונן ונותן להם מתנת חנם כפי שאמר הקב"ה הרי יש להם זכות אבות ואני נשבעתי לאבות . . . לפיכך אנהלם ואתנהגם עד שיתוקנו. וכך יהיה האדם אף אם יפגע ברשעים אל יתאכזר כנגדם או יחרפם וכיוצא אלא ירחם עליהם ויאמר סוף סוף הם בני אברהם יצחק ויעקב אם הם אינם כשרים אבותיהם כשרים והגונים והמבזה הבנים מבזה האבות אין רצוני שיתבזו אבותיהם על ידי ומכסה עלבונם ומתקנם כפי כחו. שם

As you have sworn to our fathers (ibid.) There are people who do not act properly, but [nonetheless] Hashem has compassion for them. The Talmud explains the verse, "I will grace those whom I choose to grace." (Ex. 33:19) in the following manner: Hashem said that I have a storehouse of grace, from which to bestow grace and give gratuitous gifts to those who act improperly. This is because Hashem has said, "Behold they have the merit of their forefathers and I have sworn to their forefathers, . . . therefore I will direct them and lead them until they correct themselves." A person should act, even when he comes in contact with evil doers, in a similar manner. He shouldn't act cruelly towards them nor embarrass them but rather he should have compassion for them and say, "After all, they are descendants of Abraham, Isaac and Jacob. Even if they are not decent people, their forebears were. He who disgraces their children is actually disgracing the forebears. I don't want their forefathers to become disgraced through me." He should rather conceal their shortcomings and try to correct them to the best of his abilities. **Ibid.**

(13) מימי קדם: הרי מדה יש להקב"ה עם ישראל כשתמה זכותם וכיוצא מה יעשה והרי הם מצד עצמם אינם הגונים וכתוב זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך ממש וזכר הקב"ה ימים קדמונים אהבה שהיתה מקודם ומרחם על ישראל ובזה יזכיר להם כל המצות שעשו מיום שנולדו וכל מדות טובות שהקב"ה מנהיג בהם העולמות ומכלם עושה סגולה לרחם בשבילם והרי זו המדה כוללת כל המדות כלם כדפי' באדרא כך האדם יתקן הנהגתו עם בני אדם שאפילו שלא ימצא מעלה מאלו הנזכרות יאמר כבר היה שעה קודם שלא חטאו והרי אותה שעה או בימים קדמונים היו כשרים ויזכור להם הטובה שעשו בקטנותם . . . ובזה לא ימצא אדם שאינו ראוי להטיבו ולהתפלל על שלומו ולרחם עליו. שם

From the days of old (ibid.) Behold, there is an attribute of Hashem, in his relationship with the Jewish people, when their own merit has become depleted and He has nothing to work with and they themselves are not worthy. It is written (Jer. 2:2), "I remember you, the devotion of your youth, your love like a bride, when you went after me in the wilderness, in a land that was not sown." Hashem remembers the days of old, the love that existed from before, and He has compassion for the Jewish people. With this [attribute], He remembers all of the *mitzvas* that they did from the day of their birth and all of the fine attributes through which Hashem has directed the worlds. From all of them does Hashem create a precious treasure with which to have mercy upon them for their sake. Behold, this attribute contains all of the Divine attributes, as is explained in the *Idra* (The Assembly, a part of the Zoharic literature). Similarly, a person should pattern his

manner of conduct with other people. Even if he doesn't find one of the aforementioned redeeming qualities, he should say, "[At least] one hour in their lives went by in which they didn't sin. Behold that hour, or perhaps very early in their lives, they were worthy people." And he should remember the good which they did in their youth. . . . Through this, he won't find a man who isn't worthy of receiving a favor, or being the object of his prayers and compassion. **Ibid.**

D.

(1) האיך ירגיל האדם עצמו במדת החכמה. הנה החכמה העליונה פרוסה על כל הנמצאים כלם עם היותה נעלמה ונשגבה מאד ועליה נאמר מה רבו מעשיך ד' כולם בחכמה עשית, כך ראוי לאדם שתהיה חכמתו מצויה בכל ויהיה מלמד להועיל לבני אדם לכל אחד ואחד כפי כחו כל מה שיוכל להשפיע עליו מחכמתו. שם פ' שלישי

How should a person accustom himself to the attribute of *chochma* (wisdom)? Behold that the highest wisdom is spread out over all of existence, despite the fact that it is hidden and extremely sublime. Regarding this was it stated (Psalms 104:24), "O Lord, how manifold are Your works! In wisdom You have made them all." In like manner, it is befitting for a person that his wisdom be manifested in all of his activities and he should impart his wisdom to others in order that they improve themselves, each according to his own ability. **Ibid. Chap. 3**

(2) האיך ירגיל האדם עצמו במדת הבינה. והוא לשוב בתשובה שאין דבר חשוב כמוה מפני שהוא מתקנת כל פגם. שם פ' רביעי

How should a person accustom himself to the attribute of *bina* (intelligence or discernment)? He should repent. There is nothing more important that he can do, because, with that, he corrects all flaws. **Ibid. Chap. 4**

(3) האיך ירגיל האדם עצמו במדת החסד. עיקר כניסת האדם אל סוד החסד הוא לאהוב את ד' תכלית אהבה שלא יניח עבודתו לשום סבה מפני שאין דבר נאהב אצלו כלל לערך אהבתו יתברך. שם פ' חמישי

How should a person accustom himself to the attribute of *chesed* (loving kindness)? The essential way to enter into the mystery of *chesed* is to love Hashem to the highest degree of love and not to forsake His service for any reason whatsoever, for no love that he has can possibly compare with the love he has for Hashem. **Ibid. Chap. 5**

(4) האיך ירגיל אדם עצמו במדת הגבורה. דע כי כל פעולות התעוררות יצה"ר הם ממש מעוררות הגבורות החזקות. . . . אמנם לצורך אשתו יעורר יצרו בנחת לצד הגבורות המתוקנות כגון להלבישה ולתקן לה בית ויאמר הרי בזה שאני מלבישה אני מתקן השכינה. . . לפיכך לא יכוין האדם שום הנאה של כלום אלא כשאשתו מתנאה לפניו בדירה נאה יכוין לתקוני שכינה. . . ומצד זה יעורר היצר הרע לאהבתה. שם פ' ששי

How should a person accustom himself to the attribute of *gevura* (power or control)? You should know that all actions that are aroused by the evil inclination actually arouse the powerful forces [of Hashem]. For the needs of his wife, however, he should gently arouse his inclination, keeping in mind the proper restoration of the Divine power. For instance, when he clothes his wife and fixes up a house for her, he should say that through this he is restoring the Shechina. . . . Therefore, a person should not have in mind any personal pleasures. Rather, when his wife fixes herself up in a beautiful home, he should focus on the restoration of the Shechina . . . Through this [intention], he should arouse the evil inclination, in order to display his love towards her. **Ibid. Chap. 6**

(5) האיך ירגיל האדם עצמו במדת הת"ת אין ספק שמדת הת"ת הוא עסק בתורה. . . . כל המשפיל עצמו בדברי תורה גורם אל הת"ת שירד ומשפיל עצמו להשפיע למטה. . . . ולעולם יודה על האמת כדי שיצא שם הת"ת מדת האמת. שם פ' שביעי

How should a person accustom himself to the attribute of *tiferes* (splendor)? There is no doubt that the attribute of *tiferes* (splendor) is the occupation of Torah study. . . . All those who humble themselves in regards to the words of Torah will cause the attribute of *tiferes* to lower itself and to shower abundantly to the world below. . . . A person should always admit to the truth in order that [through him] the attribute of *tiferes* will emanate the attribute of truth. **Ibid. Chap. 7**

(6) האיך ירגיל האדם עצמו במדת נצח [ו]הוד. . . . והנה ראשונה צריך לסייע לומדי התורה ולהחזיקם אם בממונו או במעשהו ולהזמין להם צרכי שמוש הזמנת מזון והפקת כל רצונם שלא יתבטלו מד"ת. . . . עוד צריך העוסק בתורה שילמוד מכל אדם. . . . והנה בהיותו לומד מקרא שהוא מן הימין יש לו יחס פרטי אל הנצח ובהיותו לומד משנה שהיא מן השמאל יש לו יחס פרטי אל ההוד. . . . שם פ' שמיני

How should a person accustom himself to the attributes of *netzach* (lasting endurance or administration) and *hod* (majesty)? . . . Behold, to begin with he should help those who study Torah and to support them, either monetarily or physically, and to take care of all of their physical needs and their sustenance and to satisfy all of their desires, in order that they not cease from their studies. . . . In addition, the person who is occupied with Torah study should learn from every man. . . . Behold, when he studies Scripture, whose source is from the right facet, he has a special relationship with *netzach*. When he studies Mishna, whose source is from the left facet, he has a special relationship with *hod*. . . . **Ibid. Chap. 8**

(7) ואולם האיך ירגיל האדם עצמו במדת היסוד צריך האדם להזהר מאד מהדבור המביא לידי הרהור כדי שלא יבא לידי קרי. . . . לא יקשה עצמו בשום צד אלא לנוכח המטרה הראויה שהיא אשתו בטהרתה שהוא עת זיווג ולא יותר. שם פ' שמיני

How should a person accustom himself to the attribute of *yesod* (foundation or basis)? A person should be extremely careful about speech that can lead to [unclean] thoughts that may lead to a seminal emission . . . He should have an erection solely for its intended purpose, which is having conjugal relations with his wife in her pure state, and no more.

Ibid. Chap. 8

8) האיך ירגיל האדם עצמו במדת המלכות ראשונה לכלן שלא יתגאה לבו בכל אשר לו. ישים עצמו תמיד כעני ויעמיד עצמו לפני קונו כדל שואל ומתחנן . . . והנה האדם בעוד שלא נשא אשה פשיטא שאין עמו שכינה כלל כי עיקר שכינה לאדם מצד הנקיבה, והאדם עומד בין שתי נקיבות, נקיבה תחתונה נקיבה גשמיית שהיא נוטלת ממנו שאר כסות ועונה, והשכינה עומדת עליו לברכו בכולן שיתן ויחזור ויתן לאשת בריתו. כענין התפארת שהוא עומד בין שתי נקיבות, אימא עילאה להשפיע לו כל הצורך, ואימא תתאה לקבל ממנו שאר כסות ועונה, דהיינו חסד דין רחמים כנודע. ולא תבא אליו השכינה אם לא ידומה למציאות העליון. שם פ' תשיעי

How should a person accustom himself to the attribute of *malchus* (kingdom or kingship)? First of all, he should never become prideful with anything that he has. He should always consider himself as if he was impoverished and should stand before his Maker like a beggar who asks and pleads. . . . Behold, it is obvious that a man who never married does not have the Shechina with him at all, for the essential quality of Shechina comes from the feminine side. Man stands between two feminine entities. One is the lower level female, the physical female, who takes from him physical pleasure, clothing, and timely relations. The Shechina stands above him to bless him with everything so that he can give and continue giving to the wife with whom he entered a covenant. This is similar to *tiferes* which stands between two feminine entities. [One is] the higher "mother" (*bina*) which showers it with all of its needs. [The other is] the lower "mother" to receive from it [the spiritual equivalent of] physical pleasure, clothing, and timely relations, which is *chesed, din* (justice), and *rachamim* (compassion), as is known. The Shechina will not come to a person unless he patterns himself after the supernal reality.

Ibid. Chap. 9

V. The RaMaK's Legacy

A.

וכאשר חפץ בי ד', בא לידי ספר פרדס רמונים להא-להי כמוהר"ר משה קורדובירו זלה"ה, והיה לי למשיב נפש ויעירני כאיש אשר יעיר משנתו, וטעמתי כי מתוק האור אור החכמה האלקית, ואדור נדר לד' לעלות אל ארץ חמדה, להתענג באור יקר אשר חיבר הרב זלה"ה על ספר הזוהר, ומצאתי און לי לשלם את נדרי, וד' אנה לי ספר "אור יקר", וזה היום בהר ד' יראה עם יתר ספרים כוננו ידיו של המחבר זלה"ה תלי תלים, והמה מהפעולות המעולות הנגלות לנו ממעשה ידי אומן הנאמן, מן הוא, המחזיק כל הטעמים הנעימים ברזי תורה, זכו עינינו לראות שפוני טמוני קודש ולא חול, וכל מעשה תקפו כתוב למ"ר, רבוי אהר רבוי, ישובו יתפלאו בו כל הלבבות, איך הספיק לו הזמן לשמור ולעשות ואת פעולתו לפניו, ארוכה מארץ מדה ורחבה, שכלה חכמה ולא מלאכה, ובשגם הוא היה שולט בשתי ידיים יום

ולילה לא ישבותו מלכתוב בספר בדיו, אינו דיו ואין די באר, איך עלתה לו פעולה גדולה כזאת, לא זאת בחק האפשר, תחסרהו מעט היות האדם לבדו יכול עשוהו, זולתי כל יכול ית' דבר צוה היות לו לעזרה. . . ויהי בעוברי על ספרי האלקי הרב הרמ"ק זלה"ה על ספר "אור יקר", ובראותי כי רב כחו, וכי כביר מצאה ידו לבאר פשטי הזוהר, דברים המתיישבים על הלב, ונהי בעינינו כחייבים להרב המופלא הרמ"ק זלה"ה, אשר במאמרו האיר לנו ממזרח שמש צדקה ומרפא לשים נפשנו בחיים, בעולמות שברא אלקינו בזה ובבא, כי לו נאה דורש נאה מפרש, לו נברא לב חדש דרש מבפנים בפנים של טעם וריח, וכשמש זורח, ולקטתי קצת מדבריו. ר אברהם אזולאי בהקדמתו לספרו אור החמה

As Hashem found favor with me, I received into my possession the *Sefer Pardes Rimonim*, composed by that man of G-d, R. Moshe Cordovero, z"l. It restored my soul and it woke me up like someone who wakes up from his slumber. I tasted it, for the light is sweet, the light of Divine wisdom, and I made a vow to Hashem to go up to the desirous land (Eretz Yisrael) to bask in the precious light which the Rav, z"l, composed on the *Sefer Zohar*. I found the resources with which to fulfill my vow and Hashem made available for me the *Sefer Ohr Yakar* (R. Moshe Cordovero's commentary to the *Zohar*), this day which Hashem appeared on His mountain, together with the many other works which he composed. These are from the best creations that were revealed to us from the hands of the faithful craftsman, and contain all of the pleasant tastes of the secrets of the Torah. Our eyes have merited to see the holy secrets and all of his astounding works. Every discerning person is dumbstruck by his prodigious output. How was he able to compose all that he did? These are works of [immense] intelligent creativity. Even if he were to have written them with both hands, day and night, it would not have been sufficient. It is simply humanly impossible. It was only possible through the help of the Al-mighty. . . . As I was going through the works of that man of G-d, R. Moshe Cordovero, z"l, and through his *Sefer Ohr Yakar*, I saw his great ability to explain the simple meaning of the *Zohar*, in a way that was very satisfying. We all owe a debt [of gratitude] to the amazing Rav Moshe Cordovero, z"l, whose sayings have enlightened us. . . . A new heart was created for him to expound on the innermost [secrets] in a manner that is pleasing to the senses, like the shining sun. . . . **R. Avraham Azulai, Preface to Ohr HaChamah**

B.

ומעיד אני עלי שמים וארץ כי גם אחרי שזכיתי לטעום טעם מזער בקצה המטה שירי שירים מרדיית האר"י, מפייהם ומפי כתבם של גורי האר"י זצ"ל מקונדרסים רבים, ונכבדים ששגרי לי מגדוליהם וחשוביהם אשר בארץ הקודש במהרה תרוחם, לא גבה לבי ולא רמו עיני להרהר על החכם ז"ל [הוא הרמ"ק] ועל דבריו, כאשר לקחה אזני שמץ מעמי הארץ המתחכמים ולא מחכמה, כי זה וזה לא נתקיים בידם, והמה מתפרצים ומתכסים בשמלתי ויחפאו עלי דברים אשר לא כן. . . כי משה אמת ותורתו אמת לפי פשוטן של דברי הזוהר והגאונים עליהם השלו' לא היתה קריה בספריהם אשר שגבה ממנו אמנם כי גבהו דרכי הפרדס מן הקמחי [הוא הרד"ק] כן גבהו דרכי האר"י ז"ל מדרכי הספר הזה, ואל תתמה כי גם בספר אלימה לחכם ע"ה גם בלמודי האר"י ז"ל יש לכל אחד מהם שיטות עמוקות זו מזו עד להפליא וכל ערכך יהיה בשקל הקדש. . . וכשם שהוא אסור ונמנע לצרף ולערבב פשטי הקמחי עם הפרדס, אלא טוב אשר נאחזו בזה וגם מזה אל תנח ידינו, האי כי אורחיה והאי כי אורחיו. הרמ"ע מפאנו

Heaven and earth are my witness that even after I had the merit of tasting a very minute amount of the honey of the Arizal, directly from his disciples and from the writings which were disseminated through many notebooks, and from various distinguished individuals who sent me [copies of the writings] of the greatest and most prestigious [Cabbalistic scholars] of the Holy Land, my heart did not become prideful and my eyes were not raised as a sign of harboring thoughts of denigrating the scholar, [R. Moshe Cordovero], z"l and his words. My ears have heard such opinions from men of little learning who put on airs of scholarship, but it is not a sign of wisdom, for they have expertise in neither area. These are unscrupulous people and claim that I support them, but it is not so. . . . for Moshe is a man of truth and his Torah is true, according to the simple meaning of the Zohar and the Gaonim, of blessed memory. There is no collection of works that are comparable. However, in the same manner that the approach based upon *Pardes* [*Rimonim* of R. Moshe Cordovero] is on a much higher plane than that of [R. David] Kimchi, so too, the approach of the Arizal is much loftier than the approach of that work (*Pardes Rimonim*). You should not be astonished that the *Sefer Alimah*, which was authored by the scholar, [R. Moshe Cordovero], of blessed memory, and the teachings of the Arizal each have very profound elucidations, each in a way exceedingly more profound than the other. . . . Just like it is forbidden and impossible to combine the mix and simple explanation of [R. David] Kimchi with that of the *Pardes*, but rather to embrace both of them, each one with its different approach, [so too with R. Moshe Cordovero and the Arizal]. **R. Menachem Azariah of Fano**

C.

וענין הזכרת שם של מ"ב מבואר בספר הפרדס סוף פי"ג משער השמות, שם של מ"ב בכל שם יש בו שש אותיות נגד שש כנפים שיש לשרפים, ועל זה נאמר שש כנפים שש כנפים לאחד, ושם זה טוב להזכירו בלילה קודם שינתו, וכן האדם סמוך לפטירתו, כי על ידי כנפים אלה בשתים יכסה כו' ובשתים יעופף הנשמה למעלה, ותזכה להנצל ממלאכי חבלה ומכל מזיקין ותזכה לחיי עולם הבא, עד כאן. ושמענו מתלמידי החכם הא-להי המקובל דמטמריין מתגליין ליה כבוד רבי משה קורדוורו ז"ל, כי ציום רבם שיהיו מוכנים ומזומנים אצלו בעת פטירתו, ובצאת הנשמה מהגוף יאמרו אנא בכח גדולת ימינך כו', ולכוין בכל השמות היוצאות ממנו, ובפרט קרע שטן, שיקרע כח השטן שלא יצעהו ויבעתהו בעת הוצאת הנשמה, וכל זמן שלא יצאת עדיין הנשמה יחזרו חוזר חלילה כנזכר וכוונת השמות. של"ה מסכת פסחים - פרק נר מצוה (עד)

The meaning of the mention of the *Shem Mem Bais* (the forty two letter name of Hashem) is explained in the *Sefer Pardes* [*Rimonim*], at the end of the thirteenth chapter (*Shaar HaShaimos*), "The *Shem Mem Bais* contains several sets of names each containing six letters which correspond to the six wings of the *Seraphim*. Regarding this is it written (Isaiah 6:2), six wings to each one [of the *Seraphim*]. It is proper to mention this name at night before going to sleep and right before one's death, for through these "wings" . . . he will merit to be saved from the destructive angels and from all demonic forces and you will merit the World to Come." We have heard from disciples of this G-dly Kabbalist, to whom the hidden matters were revealed, R. Moshe Cordovero, z"l, that he ordered them to be ready to be at his side at the time of his death. At that time, they should say [the

prayer] *Ana Bikoach Gidulas Yemincha* etc. and to concentrate on all of the Divine names that are generated thereby, especially *Kra Satan*, so that the power of Satan should be ripped apart that he not torment or terrify him at the time when his soul departs. [He also told them that] as long as the soul has not yet departed, they should constantly repeat that prayer with full concentration. **Shnei Luchos HaBris, Mesechta Pesachim, Perek Ner Mitzva**

D.

כאן נגנז התורה. מהספרו של מהר"י קארו על רמ"ק ע"י ס' הצד נחש מר' יוסף אירגס מט:

The Torah [itself] is being hidden (or buried).. **From the eulogy of R. Yosef Caro**

E.

(1) תא חזי מאן גברא רבה דאסהיד עליה האר"י ז"ל שראה תרי עמודי דנורא מלויים אותו לפני המטה ביומא דהלולא. הרמ"ע מפאנו

Come and see how great that man was, for the Arizal testified that he saw two columns of fire which accompanied him at the day of his *hilula* (when his soul returned to its Maker).

R. Menachem Azaria of Fano

(2) ושמעתי מחכמי צפת תוב"ב שכשהיו מוליכים אותו לבית הקברות היה הולך לפניו עמוד של אש ולא ראה אותו רק הרב ר' יצחק לוריא אשכנזי. ס' קרוה הדורות מר' דוד קונפרטי

I heard from the scholars of Safed that when they accompanied his body to the cemetery, that a column of fire walked before them. The only one who saw it was the Arizal. **Sefer**

Korei HaDoros, R. David Conforte